

ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ
МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР
МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ХҮРЭЭЛЭН

“МОНГОЛ УЛС ҮХРИЙН ЦЭЭЖ ӨВЧНӨӨР ТАЙВАН БАЙДЛАА ХАДГАЛАХ
СТРАТЕГИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТАНДАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ”
АЖЛЫН ГҮЙЦЭТГЭЛ, ҮР ДҮН /2022 ОН/

Тандалт, шинжилгээний ажлын багийн ахлагч:

В. Батбаатар, ХӨДСЛабораторийн эрхлэгч, доктор (PhD)

Гүйцэтгэгч:

- Ц. Батболд, ЭШАжилтан, Докторант
- Г. Өлзийсайхан, ЭШАжилтан, Докторант
- О. Хурцбаатар, ЭШАжилтан, Докторант
- Б. Энхтуул, ЭШАжилтан, Докторант
- Ж. Үнэнбат, ЭШАжилтан, Докторант
- Н. Энхцэцэг, ЭШАжилтан, Магистр
- Б. Лхам, ЭШАжилтан, Магистр
- Б. Намуундарь, ЭШАжилтан, Магистр

Зөвлөх:

- Р. Содномдаржаа, Малын гавъяат малын эмч, доктор (PhD), профессор, МУ-ын Зөвлөх малын эмч
- Ж. Бэх-Очир, Төрийн соёрхолт, доктор (PhD), профессор
- Ж. Эрдэнэбаатар, доктор (PhD), профессор, МУ-ын Зөвлөх малын эмч
- С. Сугир, МУ-ын Зөвлөх малын эмч

Улаанбаатар хот.

2022. 11. 28

Тандалт, судалгааны ажлын үр дүнгийн хураангуй:

1. Захиалгат, судалгааны ажлын хүрээнд 2022 онд гүйцэтгэх тандалт, судалгааны ажилд нэн тэргүүнд шаардлагатай оношлуур, урвалж бодисыг захиалах, худалдан авах ажлыг гүйцэтгэв. /*холбогдох материалыг санхүүгийн тайлангаас харал*/.
 2. Тандалт, судалгааны ажилд шаардлагатай сорьц цуглуулах зорилгоор Улаанбаатар хотын “Налайх дүүрэг”, Сонгинохайрхан дүүргийн “Эмээлт” зэрэгт байрлах мал төхөөрөх газрууд болон Дорнод, Дундговь, Өвөрхангай, Өмнөговь, Сэлэнгэ, Ховд аймгуудын нийт 24 суманд томилолтоор ажиллав. Томилолтын хугацаанд хийж хэрэгжүүлсэн ажлууд.
 - Томилолтын хугацаанд Улаанбаатар хотын “Налайх дүүрэг”, Сонгинохайрхан дүүргийн “Эмээлт” зэрэгт байрлах мал төхөөрөх газруудад төхөөрөгдсөн нийт **1495 толгой үхэр, сарлагт** төхөөрөхийн өмнөх болон төхөөрсөний дараах үзлэг хийснээс амьсгалын замын эрхтэнд үүссэн үлэмж биебүтэцийн эмгэг өөрчлөлттэй **149 толгой** үхрээс тандалт, судалгаанд зориулж уушгины сорьц цуглуулсан байна.
 - Мөн 2022 онд томилолтоор ажилласан аймгуудаас ийлдэс судлалын шинжилгээнд **1225 үхрийн** цусны ийлдсийн сорьц цуглуулав.
 3. 2022 онд цуглуулсан үхрийн цусны ийлдэсний **1100** сорьцонд үхрийн цээж өвчин илрүүлэх ФХЭБУ –аар шинжилгээг гүйцэтгэж дуусган, үр дүнг гаргасан байна.
 4. Энэ онд цуглуулсан үхэр, ямааны уушгины эмгэгт сорьцонд нян судлалын шинжилгээг гүйцэтгэж дууссан бөгөөд лабораторийн шинжилгээний үр дүнгээр микоплазм төст өсгөвөр илрээгүй байна.

Ялгаварлан оношлосон шинжилгээний дүн:

- a) Үхрийн цусан халдварт /Hemorrhagic septicemia/ өвчний үүсгэгч илрүүлэх ПГУ-ын шинжилгээ хийгдэж дууссан, үхрийн уушигны **149** сорьц (*Эмээлт, Налайх*): Үр дүн. Одоогийн байдлаар эерэг урвалтай сорьц буюу Үхрийн цусан халдварт өвчтэй үхэр илрээгүй байна.
- b) Үхрээс цуглуулсан уушигны сорьцонд Үхрийн сүрьеэ /Bovine Tuberculosis/ өвчний үүсгэгч “*Mycobacteria bovis*” илрүүлэх ийлдэс судлалыг шинжилгээний ажил хийж дууссан ба сэжигтэй 23 сорьц илэрсэн байна.
- c) Түүнээс гадна зарим төрлийн паразиттах өвчний хамаарал буй эсэхийг шинжлэхэд паразитын хамааралтай сорьц илэрсэнгүй.

АЖЛЫН ҮНДЭСЛЭЛ

ҮХРИЙН ЦЭЭЖ: Үхрийн цээж өвчин нь Дэлхийн Амьтны Эрүүл Мэндийн Байгууллага (ДМАЭМБ буюу OIE)-с гаргасан халдварт өвчний ангилалаар хил дамжин халдварладаг (transboundary infectious disease) буюу гоц халдварт өвчний ангилалд багтдаг, үхрийн цээжний хөндийн гялтан үрэвсэж, уушгинд үхжил үүсэх шинж тэмдгээр илэрдэг гоц халдварт өвчин юм. Түүхэн баримтаас харахад ардын хувьсгалаас өмнө буюу 1905-1907 онд Оросын худалдаачид Монголоос жил бүр 600 мянган үхэр, 3 сая ширхэг арьс, шир, 500 мянган пүү ноос, ноолуур асар хямд үнээр авч байхдаа үхрийн мялзан болон цээж зэрэг гоц халдварт өвчнүүд байгааг эмнэлзүйн шинж тэмдгээр нь оношилж, дээрхи бүтээгдэхүүнээр нь дамжин өөрийн оронд халдвар тарж болохыг харгалзан урьдчилан сэргийлэх зарим арга хэмжээ авч байсан байдаг.

Манай улсад 1970-аад оны дунд үеэс хойш үхрийн цээж өвчний НЭГ ч тохиолдол бүртгэгдээгүй байгаа бөгөөд энэхүү өвчнийг бүрэн устгасан болохыг тухай үеийн мэдээ, тайлан мөн архивын материалын баримтуудад тодорхой дурьдсан байдаг. Үүнээс хойш манай улсад энэ өвчний гаралт, тохиолдолын талаар ямар нэгэн мэдээ, мэдээлэл байхгүй байгаагаас гадна энэхүү өвчин устсан болохыг баталгаажуулах судалгааны ажлыг МЭХ-ийн малын цусны ийлдсийн санг түшиглэн сонгосон 7967 сорьцинд уул өвчний үүсгэгчийн эсрэг үүссэн өвөрмөц эсрэгбием илрүүлэх өрсөлдөөнд Фермент холбоост эсрэгбиемийн урвал (ФХЭБУ)-ын шинжилгээг 2000-аад оны дунд, сүүл үед хийхэд эерэг урвалтай сорьц илрээгүй талаар дурьдсан байдаг (Ж. Бэх-Очир нар).

Бид МЭЭГ-ын даргын 2018 оны 11 дүгээр сарын 16-ны өдрийн А/61 тоот тушаалаар “Монгол улсыг үхрийн цээж, ямааны годрон өвчнөөс эрүүлжсэн болохыг баталгаажуулах” ажлын хэсгийг байгуулан, 2018 – 2020 онуудад Мал эмнэлгийн хүрээлэнд гүйцэтгэсэн судалгааны ажлын хүрээнд 21 аймаг, 330 сумын төлөөлөл бүхий 12000 орчим үхрийн цусны ийлдсийг бүх аймгуудийн мал эмнэлгийн газраар дамжуулан татан авч ийлдэс судлалын шинжилгээ, мөн Улаанбаатар хотын Налайх, Эмээлт, Төв аймгийн Дов, Долоон зэрэг газруудад байрлах мал төхөөрөх үйлдвэрүүдэд ажиллаж нийт 200 гаруй мянган толгой малд төхөөрөхийн өмнө эмнэл зүйн болон төхөөрсөний дараа эмгэг бие бүтцийн үзлэг хийж, 1000 орчим сэжигтэй сорьцийг цуглуулан микоплазм илрүүлэх нян судлалын шинжилгээг хийж үр дүнг нэгтгэн илгээж, Франц улсын Парис хотноо 2022 оны 05 дугаар сарын 23 – 26 –ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан Дэлхийн мал амьтны эрүүл мэндийн байгууллагын 89 дүгээр чуулганаар хэлэлцүүлэн Монгол улсыг үхрийн цээж өвчнөөр эрүүл статусыг дэлхий нийтэд зарлуулсан. Энэ хүрээнд ХХААХҮ-ийн сайдын А/47 дугаар

тушаал, МЭЕГ, МЭХ –ийн МЭЕГ/202205-02 дугаартай “Монгол улс үхрийн цээж өвчнөөр тайван байдлаа хадгалах стратегийг хэрэгжүүлэх тандалт, шинжилгээ”-г гүйцэтгэх нэртэй гэрээг үндэслэл болгон энэхүү тандалт, судалгааны ажлыг гүйцэтгэв.

ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ

Тандалт, шинжилгээний ажлын зорилго нь Монгол улсын үхэр сүргийг үхрийн цээж болон өвчнөөс эрүүл (*disease free status*) болон эдгээр өвчний үүсгэгчээс ангид (*infection free status*) тайван байдлаа хадгалах стратегийг хэрэгжүүлэх юм. Энэхүү зорилгын хүрээнд дараах ЗОРИЛТЫГ дэвшүүлсэн.

- Монгол улсын зарим аймаг, сумдаас цуглуулсан үхрийн цусны ийлдэсний сорьцонд ийлдэс судлалын шинжилгээг хийх.
- Монгол улсын нутаг дэвсгэрт бүртгэлтэй мал төхөөрөх газар (*үйлдвэрийн болон уламжлалт аргаар нядалдаг*)-т нядалгаанд орж байгаа, уушги болон амьсгалын замын эмгэгтэй үхрийн уушигны сорьц цуглуулах, нян судлалын шинжилгээ хийх, үр дүнг гаргах.
- Тухайн сорьц нь үхрийн цээж өвчний хамааралгүй бол бусад халдварт өвчний шинжилгээг хийх, үр дүнг гаргах.

МАТЕРИАЛ, АРГА ЗҮЙ

Сорьц: Монгол улсын 6 аймагт томилолтоор ажиллаж 24 сумын төлөөлөл бүхий үхрийн цусны ийлдэсний сорьц цуглуулав. Мөн Улаанбаатар хотын Налайх, Сонгинохайрхан дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй 20 орчим мал төхөөрөх газруудад ажиллаж 149 үхрийн эмгэгт уушгины сорьц цуглуулав.

Хэрэглэгдэхүүн: Үхрийн цээж өвчний эсрэг үүссэн өвөрмөц эсрэгбиеийг илрүүлэх шинжилгээнд өФХЭБУ-ын худалдааны цомог, баталгаажуулах шинжилгээнд ХХУ-ыг тус тус ашиглав. Мөн үхрийн цээж өвчний үүсгэгчийг илрүүлж, баталгаажуулах нян судлалын шинжилгээнд шаардлагатай тэжээлт орчин, үүсгэгчийг ялган таних Полимеразын гинжин урвал (ПГУ)-ын бүрэлдэхүүн болон бусад шаардлагатай хэрэглэгдэхүүн.

Нян судлал болон молекул биологийн шинжилгээ: Үхрийн цээж өвчний нян судлал болон молекул биологийн шинжилгээг ДМАЭМБ-ийн зөвлөмж (*CBPP_ Terrestrial Manual 2018. Chapter 3.04.08*)-нд заасан арга зүйн дагуу гүйцэтгэсэн байна. Тухайлбал: эдгээр өвчний тархвар зүйн нөхцөл байдалд дүн шинжилгээ хийх, төхөөрч байгаа үхэрт эмнэл зүйн шинж тэмдэг, эмгэг бие бүтцийн хувиралтыг шалгах болон лабораторийн шинжилгээ

(ийлдэс судлал (ХХУ, ФХЭБУ), нян болон молекул биологи судлал) зэргийн үр дүнд үндэслэн дүгнэлт гаргана.

Ялгаварлан оношлох: Үхрийн цээж өвчнийг хамааралгүй гарсан сорьцийг Bovine tuberculosis-Үхрийн сүрьеэ, Hemorrhagic septicemia-Үхрийн цусан халдварт өвчин болон халдваргүйн гаралтай сахуулайт үрэвсэл, паразитын хамаарал байгаа эсэхийг ялгаварлан оношлоно.

ТАНДАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭНИЙ АЖЛЫН ҮР ДҮН

А. ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, БЭЛТГЭЛ АЖИЛ:

- Мал Эмнэлгийн Ерөнхий Газар, Мал эмнэлгийн хүрээлэн хоорондын “Монгол улс үхрийн цээж өвчнөөр тайван байдлаа хадгалах стратегийг хэрэгжүүлэх тандалт, шинжилгээ”-г гүйцэтгэх гэрээг 2022 оны 4 дүгээр сарын 25-ны өдөр байгуулан, 2022 онд гүйцэтгэх лабораторийн шинжилгээний ажлын зардал, ажлын төлөвлөгөө зэргийг хэлэлцэн шийдвэрлэв.
- Тандалт, судалгааны ажилд шаардлагатай сорьц цуглуулах зорилгоор Улаанбаатар хотын “Налайх дүүрэг”, Сонгинохайрхан дүүргийн “Эмээлт” зэрэг газруудад байрлах мал төхөөрөх газрууд болон Дорнод, Сүхбаатар, Хэнтий, Дундговь, Өвөрхангай, Өмнөговь, Сэлэнгэ, Ховд, Дорноговь, Архангай аймгуудын нийт 40 сумдад томилолтоор ажиллав. Үүнд:
 - ❖ Томилолтын хугацаанд 2022 онд дээр дурьдсан нутаг, газарт байрлах нэр бүхий мал төхөөрөх газруудад төхөөрөгдсөн нийт **1495 толгой үхэрт** төхөөрөхийн өмнөх болон төхөөрсөний дараах үзлэг хийснээс амьсгалын замын эрхтэнд үүссэн үлэмж биебүтэцийн эмгэг өөрчлөлттэй **149 толгой** үхрээс тандалт, судалгаанд зориулж сорьц цуглуулсан байна.
 - ❖ Дурьдсан аймгуудад томилолтоор ажиллах хугацаандаа цуглуулсан **2083** цусны ийлдсийн сорьцноос **2025 нь** буюу **97.2%**-д үхрийн цээж өвчин илрүүлэх ийлдэс судлалын шинжилгээг гүйцэтгэн, үр дүнг гаргасан байна.
 - ❖ Энэ онд цуглуулсан үхрийн уушгины эмгэгт сорьцонд нян судлалын шинжилгээг гүйцэтгэж дууссан бөгөөд лабораторийн шинжилгээний үр дүнгээр микоплазм өсгөвөр илрээгүй байна.
- Захиалгат, судалгааны ажлын хүрээнд 2022 онд гүйцэтгэх тандалт, судалгааны ажилд нэн тэргүүнд шаардлагатай оношлуур, урвалж бодисыг захиалах, худалдан авах ажлыг зохих хуулийн заалт, журмуудын дагуу зохион байгуулж гүйцэтгэв.

Б. ШИНЖИЛГЭЭНИЙ АЖЛЫН ҮР ДҮН:

I. Сорьц цуглуулсан байдал.

Нийслэл хот болон 6 аймгийн 24 сумын төлөөлөл орсон **1225** үхрийн цусны ийлдсийг МЭХ-ийн судлаачид томиллоор ажиллах хугацаандаа цуглуулан авч, үүнээс **1100** үхрийн цусны ийлдсэнд Франц улсад үйлдвэрлэсэн үхрийн цээж илрүүлэх (*Mycoplasma mycoides* supsp. *Mycoides* (MmmSC) Antibody Test Kit. IDEXX, France., LOT SN 18-1838., Ref p05410-10) ФХЭБУ-ын цомгуудаар ийлдэс судлалын шинжилгээ хийж гүйцэтгэв. /1-р хүснэгт/.

1-р хүснэгт. Цусны ийлдэсний сорьц болон шинжлэгдсэн сорьцийн мэдээлэл

Д.д	Аймгийн нэр	Ажилласан сумдын тоо	Сорьцийн тоо	
			Сорьц цуглуулсан үхрийн тоо	шинжлэгдсэн
1	Дорнод	4	205	190
2	Сүхбаатар	4	204	202
3	Хэнтий	4	211	211
4	Дундговь	4	204	194
5	Өвөрхангай	4	200	200
6	Өмнөговь	4	200	200
7	Сэлэнгэ	4	206	192
8	Ховд	4	210	200
9	Дорноновь	4	240	238
10	Архангай	4	203	198
	Бүгд	40	2083	2025

Судалгааны багийн гишүүд Улаанбаатар хотын Налайх, СХД-ийн Эмээлт зэрэг газруудад байрлах нэр бүхий **18** мал төхөөрөх газруудад 2022 оны 6, 9 дүгээр сардуудад 2 удаагийн томиллоор нийт 14 хоног ажиллаж, мал төхөөрөх газруудад төхөөрөгдөж байсан **1495** үхэрт төхөөрөхийн өмнөх эмнэл зүйн болон төхөөрсөний дараах үлэмж эмгэг бие бүтцийн үзлэг хийж, амьсгалын замын эрхтэнүүд тухайлбал уушгины эмгэг өөрчлөлттэй үхрээс **149** сорьц цуглуулав. /2-р хүснэгт, 1-р зураг/.

2-р хүснэгт. Үхрийн уушгины сорьц цуглуулсан мэдээлэл

Д.д	Аймгийн нэр	Сорьцийн тоо	Огноо
		Үхэр	
1	УБ–Эмээлт, Налайх	149	2022
	Бүгд	149	

1-р зураг. Мал төхөөрөх газарт эмгэг бие бүтцийн үзлэг хийж буй байдал

II. Ийлдэс судлалын шинжилгээний үр дүн:

Дэлхийн Мал Амьтны Эрүүл Мэндийн Байгууллагаас (OIE) зөвлөсөн ФХЭБУ-ын арга болох Франц улсын “IDEXX” фирмийн Үхрийн цээж өвчнийг оношлох ФХЭБУ-ын цомгийг тус тус ашиглав. Оношлуурын мэдээллийг дараах зургаар харуулав. /3-р зураг/

***Mycoplasma mycoides* subsp. *Mycoides* (MmmSC) Antibody Test Kit. IDEXX, France., LOT SN 18-1838, Ref p05410-08., Expire: 20 OCT,**

2022.

2-р зураг. “IDEXX” фирмийн Үхрийн цээж өвчнийг оношлох ФХЭБУ-ын цомог

Ийлдэс судлалын шинжилгээнд үхрийн цээж өвчний үүсгэгчийн эсрэг үүссэн өвөрмөц эсрэгбиеийг илрүүлэх зорилгоор ийлдэс судлалын шинжилгээг цомгийн үйлдвэрлэгчийн зааврын дагуу гүйцэтгэж, гарсан үр дүнг дараах мэдээлэлүүдээр харуулав.

3-р хүснэгт. Үхрийн цээж өвчнийг оношлох, илрүүлэх ФХЭБУ-ын шинжилгээ хийсэн сорьц болон эерэг урвалтай сорьцийн тоо, гарал үүслийн мэдээлэл

Д.д	Аймгийн нэр	Сорьцийн тоо		
		үхэр	шинжлэгдсэн	Урвалын дүн
1	Дорнод	205	190	0
2	Сүхбаатар	204	202	0
3	Хэнтий	211	211	0
4	Дундговь	204	194	1
5	Өвөрхангай	200	200	0
6	Өмнөговь	200	200	0
7	Сэлэнгэ	206	192	0
8	Ховд	210	200	0
9	Дорноновь	240	238	0
10	Архангай	203	198	0
	Бүгд	2083	2025	1

Reader LEDETECT 96											
TimeStamp = 1/30/2020 11:40:09 AM											
Meas.-Filter = 450											
Ref.-Filter = 0											
CC	0.054	ok									
Mab	0.875	ok									
spc	72.953	ok									
pc	63.377	ok									
nc	20.412	ok									
100.1	99.9	29.3	26.7	32.2	21.2	38.4	29.1	44.3	31.4	30.0	31.4
73.0	75.4	29.3	33.5	16.2	18.9	48.9	37.2	41.4	29.8	34.7	38.4
62.2	64.9	32.5	28.2	27.1	31.5	47.8	41.6	39.5	33.2	37.4	29.4
64.6	64.2	31.1	39.9	37.5	25.5	41.9	29.9	45.1	32.7	43.6	23.0
-3.8	11.3	37.4	33.1	41.3	35.0	35.8	35.9	46.7	42.9	43.7	32.2
-9.0	1.5	33.4	25.6	36.1	39.9	58.0	41.1	38.0	38.5	38.3	34.0
18.1	22.8	30.6	31.0	40.9	33.0	37.2	36.4	10.0	43.3	31.9	38.0
29.0	22.5	21.4	18.1	38.7	25.1	48.2	40.1	30.3	33.7	38.0	30.0
P	P	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
P	P	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
P	P	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
P	P	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
N	N	N	N	N	N	P	N	N	N	N	N
N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N

3-р зураг. Дундговь аймгийн үхрийн цусны ийлдсийн сорьцийг ФХЭБУ (ELISA)–аар шинжилсэн дүн

Ийлдэс судлалын шинжилгээнл хамрагдсан 2025 сорьцноос 1 аймаг (Дундговь)-ийн 1 суманд хамаарах 1 (0.049%) сорьц эерэг урвалтай гарсан байна. Бусад сорьцонд эерэг болон сэжигтэй дүн гараагүй болно. Эерэг урвалтай 1 сорьцийг эцсийн байдлаар үхрийн цээж өвчний үүсгэгчийн эсрэг үүссэн өвөрмөц эсрэгбием агуулж байна гэж үзэж болохгүй. Баталгаажуулах өөр ийлдэс судлалыг шинжилгээг хийсэний дараа эцсийн байдлаар хариу гарна гэдгийг анхаарах хэрэгтэй юм.

III. НЯН СУДЛАЛЫН ШИНЖИЛГЭЭ

А. МИКОПЛАЗМ ИРЛҮҮЛЖ, БАТАЛГААЖУУЛАХ НЯН СУДЛАЛ:

Нян судлалын шинжилгээг ДМАЭМБ (OIE) –ийн зөвлөмж (*CBPP_ Terrestrial Manual 2018. Chapter 3.04.08*)-нд заасан арга зүйн дагуу гүйцэтгэв.

Дараах үр дүнгүүд урьдчилсан байдлаар гараад байна.

- Микоплазм илрүүлэх нян судлалын шинжилгээ хийгдсэн нийт 149 үхрийн уушгины сорьцноос микоплазм тест өсгөвөр илрээгүй. (Зураг 4)

Б. ЯЛГАВАРЛАН ОНОШЛОХ:

Ялгаварлан оношлох шинжилгээний үр дүн:

- **Үхрийн цусан халдвар:** Цусан халдвар өвчин илрүүдэх ПГУ-ыг 149 үхрийн уушгины сорьцноос ДНХ -г ялган арга зүйн дагуу гүйцэтгэхэд эерэг дүнтэй сорьц илрээгүй.
- **Паразиттах өвчин:** Паразиттах өвчний хамаарал буй эсэхийг шинжлэхэд паразитын хамааралтай сорьц илэрсэнгүй.
- **Үхрийн сүрьеэ:** Мал төхөөрөх газраас цуглуулсан уушишны сорьцонд хамаарах үхрээс цуглуулсан ийлдэсэнд хивэгч малын сүрьеэгийн үүсгэгчийн эсрэг үүссэн гамма интерферон илрүүлэх ФХЭБУ (IDvet Screen Ruminant IFN-g ELISA) –аар Дундговь **1**, Өвөрхангай **1**, Өмнөговь **7**, Сэлэнгэ **8**, Ховд **6** сорьц , нийт **23** сорьц эерэг дүнтэй байна. (Зураг 4)

**МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ХҮРЭЭЛЭН
ХАЛДВАРТ ӨВЧИН, ДАХРЛАА СУДЛАЛЫН ЛАБОАТОРИ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХАРИУ**

1. Ерөнхий танилцуулга

1. Сорьцийн төрөл	2. Сорьц ирүүлсэн байгууллага, нэгжийн нэр хаяг	3. Сорьц хүлээн авсан он, сар өдөр
Үхрийн цусны плазма	Сэлэнгэ аймаг, Алтанбулаг сумын Мал эмнэлгийн тасаг	2022. 06. 18
4. Шинжилгээний зорилго	5. Техникийн шаардлагын стандарт	
Хивэгч малын сүрьеэгийн үүсгэгчийн эсрэг үүссэн гамма интерферон (gamma interferon) илрүүлэх ФЭБУрвал (ID Screen Ruminant IFN-g ELISA)		IVM/IDIL/SOP241

6. Сорьцийн төрөл, хэмжээ: Үхрийн цусны плазма 10 ширхэг
 7. Сорьцийн шаардлага хангасан эсэх: Тийм
 8. Ямар зориулалтаар экспорт, импорт дотоод хяналт, онош баталгаажуулах, бусад) САТРЕПС төслийн тандалтын хүрээнд
 9. Сорилтын төрөл: Хивэгч малын сүрьеэгийн үүсгэгчийн эсрэг үүссэн гамма интерферон (gamma interferon) илрүүлэх ФЭБУрвал (ID Screen Ruminant IFN-g ELISA)
 10. Протокол дугаар: 51
 11. Шинжилгээний дүн:

Д/д	Малын нэр, зүс бусад мэдээлэл	Дээжний дугаар	Тодорхой лсон үзүүлэлт	Стандарт зөвшөөрөх дээд хэмжээ MRL	Сорилын үр дүн%
1	Улаан үнээ (Р.Отгонбаяр 6)	Seb 118	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	сөрөг
2	Оодон алаг (Л. Мягмаржав 4)	Seb 126	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	сөрөг
3	Ягаан үнээ (Л. Мягмаржав 5)	Seb 127	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	сөрөг
4	Хүрэн үнээ (Л. Мягмаржав 5)	Seb 128	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	ээрэг
5	Буган халиун (А. Амартүвшин 4)	Seb 136	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	сөрөг
6	Халзан (А. Амартүвшин 8)	Seb 138	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	сөрөг
7	Шар манхан (Батзориг 9)	Seb 141	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	ээрэг
8	Хүрэн халзан (П. Мөнхөө 4)	Seb 148	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	ээрэг
9	Солжир (Ж. Баатар 4)	Seb 162	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	ээрэг
10	Саарал (Ж. Баатар 7)	Seb 166	ФХЭБУ	Босго таньц 35%	ээрэг

12. Эцсийн дүгнэлт: "Seb 128" дугаартай Хүрэн үнээ (Л. Мягмаржав 5) 3-р баг, "Seb 141" дугаартай Шар манхан (Батзориг 9) 1-р баг, "Seb 148" дугаартай Хүрэн халзан (П. Мөнхөө 4) 2-баг, "Seb 162" дугаартай Солжир (Ж. Баатар 4) 3-р баг, "Seb 166" дугаартай Саарал (Ж. Баатар 7) 3-р баг зэрэг үхэр нь **ЗЕРЭГ** бусад үхэр нь **СӨРӨГ** байна.

Шинжилсэн:

[Signature] /Н. Энхцэцэг/

[Signature] /М. Цэрэндаваа/

Хянасан: Лабораторийн эрхлэгч

[Signature] /В. Батбаатар/

Танилцсан: ЭНБД

[Signature] /А. Алтанчимэг/

Тайлбар: Энэхүү шинжилгээний дүн тухайн Сорьц түүвэрлэлтэд хамааралтай. Энэ шинжилгээний дүн нь тухайн сорьцонд 30 хоног хүртэл хүчинтэй. Шинжилгээний дүнгийн хуудсыг лабораторийн зөвшөөрөлгүй хуулбарлахыг хориглоно. ШХ: 17024 Zaisan Ulaanbaatar Mongolia Tel 976-70131930, Fax 976-70141911 vet_ins@email.com

4-р зураг. Сэлэнгэ аймгийн үхрийн сорьцийг ФХЭБУ –аар шинжилсэн хариу

ДҮГНЭЛТ

1. Үхрийн цээж өвчнийг илрүүлэх ийлдэс судлалын шинжилгээнд хамрагдсан 6 аймгийн **2025** сорьцноос 1 аймагт хамаарах **1 (0.049%)** сорьц эерэг урвалтай байна.
2. Үхрийн цээж өвчний үүсгэгч илрүүлэх нян судлалын шинжилгээнд 2022 онд хамрагдсан нийт **149** үхрийн эмгэгтэй уушгинаас ***Mycoplasma*** төст өсгөвөр илрээгүй байна.
3. Үхрийн цээж өвчнийг нянгийн гаралтай зарим халдварт өвчнөөс ялгаварлан оношлох зоилгоор үхрээс цуглуулсан уушгины эмгэгтэй сорьцнуудад **Үхрийн цусан халдварт** болон **Үхрийн Сүрьеэ** зэрэг өвчнийг илрүүлэх шинжилгээг хийхэд цусан халдварт эерэг дүнтэй сорьц илрээгүй. Харин үхрийн сүрьеэгээр 5 аймагт харьяалагдах **23** эерэг урвалтай сорьц илэрлээ.

IV. БУСАД

2023 онд хийгдэх ажлууд

- Мал төхөөрөх газруудад ажиллаж үхрийн уушгины эмгэгт сорьц цуглуулах ажлыг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэнэ.
- Үхрээс цуглуулсан уушгины сорьцонд Үхрийн цээж, ялгаварлан оношлох зорилгоор Микоплазмын гаралтай уушгины үрэвсэл болон Цусан халдварт, Сүрьеэ өвчнүүдийг илрүүлэх нян судлал болон молекул биологийн шинжилгээг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэнэ.
- Зарим аймгуудаас үхрийн ийлдсийн сорьцийг цуглуулан Үхрийн цээж өвчний үүсгэгчийн эсрэг үүссэн өвөрмөц эсрэгбиеийг илрүүлэх ФХЭБУ-аар шинжлэх ажлыг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэнэ.

ТӨГСӨВ.

Улаанбаатар хот

2022 оны 11 дүгээр сарын 28